

จุฬสารคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

ตอน วิถีเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนเมือง

สิงหาคม 2564

โดย คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จ.ชลบุรี

ภาพที่ 1 ป่าเขตอบอุ่นในญี่ปุ่นที่มีทั้งสีเขียวและสีส้ม
ประกอบด้วยต้นสนและต้นไม้หลากหลายรูปทรง

วิถีเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อมชุมชนเมือง

โดย อ.ดร.นัจภัก สุขสวัสดิ์

ภาพที่ 2 บริเวณแปลงปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในเขตบางพระภายใน มทร.ตะวันออก

 การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นวิถีเกษตรกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่น ส่วนเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องอาศัยการปลูกพืชพรรณต่างๆ และรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ปศุสัตว์ หรือสัตว์สวยงามอื่นๆ ถูกนำมาปรับใช้ในการกิจกรรมชาติเข้ามาใกล้ตัวเรา การออกแบบจัดการสวนที่เหมาะสมจะช่วยให้สวนเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสุขภาพสภาพที่มีประสิทธิภาพได้ ปัจจัยในการทำสวนจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาวะที่เหมาะสมต่อพืชพรรณที่เราปลูก สำหรับสวนคนเมืองนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่สวนจิ๋วไปจนถึงสวนในที่กว้าง

1. เฮอร์บาเรียม (Herbarium)
2. โคะเคดามะ (Kokedama)
3. เทอร์ราเรียม (Terrarium)

4. สวนจิ๋วหรือสวนถ้วย (Tiny Plant Garden in Bowl)
5. สวนในบ้าน สวนขนาดเล็ก (Home Garden/ Minigarden)
6. สวนแนวตั้ง (Vertical Garden)
7. สวนทานได้ (Edible Garden) และสวนไฮโดรโพนิกส์ (Hydroponic Plantation)
8. สวนไม้น้ำหรือตู้ปลา (Aquarium)
9. สวนในเมือง (City Garden)
10. สวนบนคาบฟ้า (Rooftop Garden)

1. เฮอร์บาเรียม (Herbarium)

เฮอร์บาเรียม คือการเก็บรักษาตัวอย่างพืชแรกเริ่มจากการศึกษาและวิจัยพืชนั้นๆ โดยการทำให้แบนจากการทับและทำให้แห้ง รวมไปถึงการแช่น้ำยาเพื่อรักษาสภาพของตัวอย่างพืชนั้นไว้ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติ เช่น สี และรูปร่างไป

แพทย์นักพฤกษศาสตร์ชาวอิตาลี ที่มีชื่อว่า ลูคา กินี (Luca Ghini) ในช่วงปี ค.ศ. 1490-1556 ได้ริเริ่มรวบรวมพืชและทำให้แห้งด้วยการทับกระดาษ วิธีนี้ได้ถูกแพร่หลายออกไปและคำว่า เฮอร์บาเรียม ได้ถูกใช้ครั้งแรกในหนังสือพืชทางยา (Medicinal Plant) ต่อมาวิธีการเก็บรักษาตัวอย่างพืช ได้ถูกพัฒนาไปโดยนักอนุกรมวิธานทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงชาวสวีเดน คาโรลัส ลินเนียส (Carolus Linnaeus) ในช่วงปี ค.ศ. 1707-1778 โดยเขาได้ประดิษฐ์กล่องเก็บตัวอย่างที่เป็นชั้นแผ่นเก็บตัวอย่างไว้ได้เพื่อป้องกันการทำลายจากแมลง แสง ความชื้น และอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไป

ปัจจุบันเฮอร์บาเรียมได้พัฒนาไปมากทั้งในแบบแห้งและแบบแช่น้ำยา ตันไม้ โดยเฉพาะดอกไม้มักถูกใช้ในการทำแห้งหรือแช่น้ำยาเพื่อรักษาสภาพไว้ได้สวยงามเหมือนเดิม เช่น สีและรูปร่างที่ค่อนข้างคงเดิม ใช้ในการประดับตกแต่งบ้านและสถานที่ต่างๆ เพื่อความสวยงามและผ่อนคลายไปในตัว

2. โคเคดามะ (Kokedama)

โคเคดามะ มีต้นกำเนิดมาจากประเทศญี่ปุ่น คำว่า Koke แปลว่ามอส ส่วนคำว่า Dama หมายถึงลูกบอล ในภาษาอังกฤษกับศัพท์ว่า **มอสบอล (Moss Ball)** โคเคดามะไม่ใช่แค่การปลูกต้นไม้ แต่คือวิธีสร้างสรรคงานศิลปะซึ่งพัฒนามาจากการปลูกบอนไซ ความนิยมในการปลูกบอนไซสามารถย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ยุคเอโดะ (ปี ค.ศ.1603-1868) จากการปลูกบอนไซในกระถางก็เริ่มนำออกจากกระถางมาหุ้มมอสรอบก้นดิน และเรียกการปลูกแบบนี้ว่า **โคเคดามะ**

ภาพที่ 3 เฮอร์บาเรียมตกแต่งบ้าน; ภาพแรก ดอกมิโมซ่าชนิดแช่น้ำยา, ภาพที่สอง, บัวสายชนิดแห้งในโหลแก้ว

ภาพที่ 4 โคะเคดามะ หรือลูกบอลมอสที่ปลูกร่วมกับไม้อื่นๆ ได้หลากหลายชนิด

โคเคดามะสามารถนำมาวางตกแต่งบ้าน ร้านค้า หรือสถานที่ต่างๆ ได้สวยงาม ลักษณะเด่นของโคเคดามะอยู่ที่การเตรียมดินให้เป็นก้อนกลมคล้ายลูกบอล มีส่วนผสมของดินเหนียวเพื่อให้จับตัวกันได้ดี ส่วนพรรณไม้ที่ใช้ปลูกอาจเป็นไม้กลุ่มบอนไซหรือไม้ประดับอะไรก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นไม้ใบ ไม้ดอก พืชผัก สมุนไพร สิ่งสำคัญคือต้องดูแลให้น้ำสม่ำเสมอ หากภาชนะ เช่น จานหรือถ้วยใบเล็กขนาดพอดีมารองโคเคดามะเพื่อใช้รองน้ำส่วนเกิน นอกจากนี้จานที่มีลวดลายสวยงามยังเป็นของตกแต่งได้อีกด้วย

3. เทอริรารียม (Terrarium)

เทอริรารียม คือการจำลองระบบนิเวศเล็กๆ ไว้ในภาชนะแก้ว โดยน้ำและก๊าซต่างๆ หมุนเวียนใช้อยู่ในนั้น

ภาพที่ 5 เทอริรารียมเป็นการใช้ไม้ขนาดเล็กมาใส่ในภาชนะปิด อาจมีการตกแต่งด้วยโมเดลต่างๆ ตามความชอบของผู้ปลูก สามารถทำได้ทั้งในภาชนะขนาดเล็กจวบจนถึงตู้ขนาดใหญ่

Terrarium

สวนใน**เทอร์ราเรียม**เป็นอีกทางเลือกของคนที่มีความจำกัดให้สามารถอยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติ โดยนำมาวางตกแต่งบ้านหรือสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะโต๊ะทำงาน ห้องนอน โต๊ะกินข้าว นอกจากนี้ยังดูแลง่าย สามารถโยกย้ายไปตกแต่งตามมุมต่างๆได้สะดวก

จุดเริ่มต้นของเทอร์ราเรียมย้อนกลับไปถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ดร.นาธานเนียล วอร์ด (Dr. Nathaniel Ward) ผู้สนใจด้านพฤกษศาสตร์และกีฏวิทยา ขณะที่เขาศึกษาเกี่ยวกับผีเสื้อกลางคืนสฟิงซ์ (Sphinx moth) ซึ่งกำลังออกจากรังไหมที่อยู่ในดินในขวดโหล เขาสังเกตว่ามีเฟิร์นต้นเล็กๆ เติบโตอยู่ภายในนั้น และรู้สึกประหลาดใจที่พรรณไม้เหล่านี้เติบโตขึ้นเรื่อยๆในภาชนะปิด

เป็นเวลานานโดยไม่ให้น้ำเลย การค้นพบครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการจัด Terrarium หรือ Wardian Case ซึ่งมาจากชื่อของเขา และนำไปสู่การใช้วิธีนี้ในการนำพืชพรรณจากต่างถิ่นกลับมายังอังกฤษ ภาชนะที่ใช้จัดเทอร์ราเรียมในปัจจุบันจะมีขนาดใดก็ได้ไม่จำกัด แต่ควรเป็นภาชนะแก้วที่มีความใสสะอาด เช่น ขวด โหลแก้ว ครอบแก้ว หลอดทดลอง ตู้กระจก ตู้ปลาหรือจะเป็นวัสดุอื่นที่มีลักษณะใส เช่น อะคริลิกหรือพลาสติกก็ได้เช่นกัน เพื่อให้แสงผ่านเข้าไปได้และทำให้พืชที่อยู่ในนั้นสามารถสังเคราะห์แสงได้ ทั้งยังดูแลรักษาง่ายอีกด้วย ความชื้นที่อยู่ภายในวัสดุปลูกจะถูกพืชดูดเข้าไปใช้และคายออกมาในรูปของการคายน้ำ น้ำจะถูกหมุนเวียนในระบบปิดเช่นนี้ไปเรื่อย โดยไม่ต้องเติมน้ำให้กับเทอร์ราเรียม

ภาพที่ 6 สวนจิ๋วหรือสวนถ้วยหรือสวนถาดอาจเรียกตามภาชนะที่ใช้ในการจัดสวน จัดโดยสาขาวิชาออกแบบและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มจร. ตะวันออก

4. สวนจิ๋วหรือสวนถ้วย (Tiny Plant Garden in Bowl)

สวนจิ๋วคือต้นไม้ที่มีการปลูกเลี้ยงในพื้นที่จำกัดทำให้มีขนาดย่อส่วนลงมา ในญี่ปุ่นนิยมเรียกไม้กระถางที่ปลูกในพื้นที่จำกัดขนาดทั้งหมดว่าบอนไซ ขณะที่ทั่วไปแล้วเราคุ้นเคยกับไม้ใหญ่ที่ปลูก

เลี้ยงให้มีขนาดย่อส่วนลงมาในพื้นที่จำกัด ไม้จิวในต่างประเทศมักจะเห็นการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลได้ชัดเจน เช่น ใบเปลี่ยนสี มีช่วงทิ้งใบและผลิใบใหม่ตามฤดูกาล ตลอดจนการออกดอกตามฤดู เป็นต้น ขณะที่เมืองไทยไม้จิวเหล่านี้สามารถปลูกเลี้ยงได้ตลอดทั้งปี ไม่มีช่วงพักตัว

ตามฤดูกาลที่ชัดเจนเว้นแต่พรรณไม้ที่ให้ดอกผลบางชนิดที่ออกเป็นฤดูเท่านั้น

5. สวนในบ้าน สวนขนาดเล็ก (Home Garden/Minigarden)

ในปัจจุบันเราจะเห็นว่าการตกแต่งร้านอาหารคาเฟ่หรือคาเฟ่ต่างๆมีการใช้ต้นไม้และธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น บรรยากาศของการทำงานในร้านอาหารหรือ Co-working Space ในปัจจุบันมีมากขึ้นและบรรยากาศมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการทำงานในร้านได้อีกทางหนึ่ง จนสมัยใหม่นี้อาชีพที่เรียกว่า "นักเขียนฟรีแลนซ์" ได้ถือกำเนิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลก จากการนั่งทำ-

สวนในบ้าน (Home Garden/ minigarden)

ภาพที่ 7 การจัดสวนในคาเฟ่ร้านอาหารหรือบ้านเพื่อดึงธรรมชาติเข้าใกล้เรา ไม่ว่าจะเป็นสวนต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่น สวนป่าคืบขึ้นที่มีระบบพุ่มหมอก สวนที่มีบ่อปลา สวนที่ตกแต่งไปด้วยวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ทางเดินหิน รั้วไม้ และเก้าอี้ที่นั่งชมวิว และสวนกระบองเพชรในบล็อคออิฐ หรือสวนกระถางต้นไม้วางตามพื้นที่ของบ้าน เป็นต้น

Vertical Garden

งานที่ไหนก็ได้ และยังไป
กว่านั้นยังมีวีซ่าประเภท
อาชีพนี้เกิดขึ้นแล้ว
โดยเฉพาะในทวีปยุโรป
สำหรับบ้านซึ่งเป็นที่อยู่
อาศัยนั้นก็สามารถจัด

แต่งให้เหมาะกับบรรยากาศผ่อนคลาย
มากขึ้นจากสถานการณ์โรคระบาดใน
ปัจจุบัน (Corona virus 2019) ส่วนใน
บ้านจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการใช้
ชีวิตที่ปลอดภัย และได้การทำงานที่มี
ประสิทธิภาพจากการ work from
Home

ภาพที่ 8 การจัดสวนแนวตั้งด้วยการแขวนกระถาง
การออกแบบกำแพงปูน และวัสดุยึดเกาะสำหรับต้นไม้

6. สวนแนวตั้ง (Vertical Garden)

เมื่อหลายปีก่อนแนวคิดการจัดสวน
แนวตั้งถูกนำมาใช้งานอย่างกว้างขวาง
โดยนักพฤกษศาสตร์ชาวฝรั่งเศส แพทริก
บลังก์ (Patrick Blanc) ที่ได้แรงบันดาลใจ
ในป่าเขตร้อนที่ขึ้นบนโขดหินตามน้ำตก
จนนำไปสู่การคิดค้นรูปแบบสวนแบบใหม่
ที่ชื่อว่า **"Vertical Garden"** โดยมีการ
พัฒนามาใช้แก้ไขปัญหาพื้นที่เมืองที่มี
ข้อจำกัดในการปลูกต้นไม้ และช่วยลด
ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อีก
ทางหนึ่ง

สวนแนวตั้ง

บ้านยุคปัจจุบันมีพื้นที่รอบบ้านลดลงทำให้ไม่มี
พื้นที่ปลูกต้นไม้หรือจัดสวน สวนแนวตั้งจึงเป็นอีก
ทางเลือกหนึ่ง เนื่องจากใช้พื้นที่ไม่มากนัก แม้ไม่มี
พื้นดินก็สามารถทำได้ เหมาะกับพื้นที่แคบปลูกต้นไม้
ได้หลากหลายชนิดในมุมเดียวกัน นอกจากประโยชน์
ในแง่ความสวยงามแล้ว สวนแนวตั้งยังทำหน้าที่เป็น
ฉนวนกันความร้อนชั้นดี ช่วยลดความร้อนเข้าสู่ผนัง
อาคาร ทำให้ประหยัดพลังงานมากขึ้น ทั้งยังช่วยลด
ซบก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ กรองฝุ่นละออง ฯลฯ

7. สวนทานได้ (Edible Garden) และสวนไฮโดรโปนิกส์ (Hydroponic Plantation)

การจัดสวนรูปแบบหนึ่งที่น่าิยมทุกยุคทุกสมัย คือการปลูกพืชสวนครัวไว้รับประทานในบ้าน สวนครัวหรือสวนกินได้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ผลิตอาหารเท่านั้น แต่ยังให้ประโยชน์ในแง่อื่นๆทั้งด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความสวยงาม เพราะพืชผักเหล่านี้สามารถนำมาจัดตกแต่งแทนไม้ประดับในสวนได้

ภาพที่ 9 การปลูกผักสวนครัว เช่น พริก และกะเพรา บนระเบียงของบ้านในคลองเอาะรู

ภาพที่ 10 การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ในบ้านแล้วมีสภาพธรรมชาติที่ส่งเสริมให้ต้นแว่นแก้วขึ้นได้เอง แว่นแก้วจัดเป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่งที่มีสรรพคุณคล้ายใบบัวบก แก้ร้อนในเป็นต้น

ภาพที่ 11 การปลูกไม้พุ่มน้ำ เช่น บัว ไม้ผล เช่น กล้วยในกระถางและสับปะรดในกล่องเอาะรูในพื้นที่บ้านที่ไม่มีพื้นดิน

ภาพที่ 12 การปลูกเชอร์รี่ไทยในกระถางบนระเบียงบ้าน

สวนทานได้
(Edible
Garden)

ภาพที่ 13 การปลูกผักในพื้นที่บ้านด้วยระบบไฮโดรโพนิกส์ เช่น ผักฟิลเล โยชิเบริก เรดโคริลและคอส

นอกจากการปลูกพืชทานได้ด้วยดินในกระถาง ในกล่องหรือในพื้นที่ดินที่จำกัดของบ้านแล้ว การปลูกพืชผักด้วยระบบน้ำที่เรียกว่า **"ไฮโดรโพนิกส์"** ยังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการปลูกพืชทานได้เช่นกัน ปัจจุบันมีอุปกรณ์ที่ออกแบบมาด้วยการปลูกพืชด้วยระบบสารละลายน้ำปุ๋ยเป็นธาตุอาหารของพืชนั้นขายตามท้องตลาดอยู่มากมาย

การปลูกพืชด้วยระบบไฮโดรโพนิกส์ไม่ได้จำกัดเฉพาะพืชทานได้เท่านั้น การเพิ่มสีสันบ้านด้วยการปลูกพืชไม้ดอกในระบบน้ำก็สามารถทำได้เช่นกัน

ภาพที่ 14 การปลูกดาวเรืองด้วยระบบไฮโดรโพนิกส์แบบระบบน้ำลึกใช้ปั๊มให้อากาศช่วยเพิ่มออกซิเจนในน้ำ

ยิ่งไปกว่าการปลูกไม้ดอกเพื่อความสวยงามของบ้านแล้ว การประดับตกแต่งอาหารนั้นจำเป็นต้องเลือกดอกไม้หรือใบไม้ที่สามารถทานได้ ไม่มีพิษหรือยาที่เป็นอันตรายมาประดับตกแต่งอาหารได้อีกด้วย เพิ่มบรรยากาศและส่งเสริมความสุขไปกับการทานอาหารในระหว่างพักผ่อนได้อีกด้วย

ภาพที่ 15 การใช้ดอกไม้และใบไม้ทานได้มาประดับตกแต่งจานอาหาร เช่น เด็กและเบเกอร์ เป็นต้น

8. สวนไม้น้ำหรือตู้ปลา (Aquarium)

ไม้น้ำ (Aquatic plant) แตกต่างจากไม้บก (Terrestrial plant) ตรงที่อาศัยอยู่ในน้ำเป็นส่วนใหญ่ ไม้น้ำมีทั้งไม้ที่ต้องการสังเคราะห์แสงใต้น้ำ หรือลอยอยู่เหนือน้ำก็ได้ การจัดตู้ปลาสามารถอาศัยองค์ประกอบอื่นทางธรรมชาติมาเสริมในตู้ได้ เช่น รินแม่น้ำ ขอนไม้ หรือของตกแต่งเซรามิก เป็นต้น

ปลาสวยงามเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ตู้ปลามีชีวิตชีวา ปลาสวยงามมีทั้งปลาที่เลี้ยงเป็นฝูงได้ หรือปลาที่มีนิสัยดุต้องเลี้ยงแยกตู้กับปลาขนาดเล็กเป็นต้น นอกจากนี้กุ้งแคระหลากหลายสีสันก็สามารรถช่วยเพิ่มบรรยากาศความสดใสและช่วยกินเศษซากในน้ำ เพิ่มการย่อยสลายสารอินทรีย์ภายในตู้อีกด้วย ตู้ปลาเป็นระบบนิเวศในน้ำแบบหนึ่งที่มีการพึ่งพิงอาศัยกันของสิ่งมีชีวิตในตู้ พืชน้ำช่วยเพิ่มออกซิเจนในตู้ได้ด้วยการสังเคราะห์แสงและดูดซับของเสียจากปลาที่อยู่ในน้ำในรูปของการนำไปใช้เป็นธาตุอาหารพืช นอกจากนี้ในตู้ขนาดใหญ่อาจจำเป็นต้องมีการเพิ่มออกซิเจนจากปั๊มอากาศในการละลายออกซิเจนสู่น้ำสำหรับสัตว์น้ำในเวลากลางคืนด้วย รวมทั้งกรองน้ำอาจเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีเพื่อลดความเป็นพิษจากของเสียของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศในตู้ขาดความสมดุล

ภาพที่ 16 การจัดไม้น้ำในตู้ปลา เช่น ต้นอัญมณีส มอสบอล มารีโมะ และสาหร่ายฉัตร เป็นต้น และการเลี้ยงปลาสวยงาม เช่น ปลาปักเป้า ปลาหางนกยูง Full Red และปลาเทวดา เป็นต้น

สวนในเมือง (City Garden)

ภาพที่ 17 สวนในเมือง เขตหนาวที่เต็มไปด้วยสีสันของดอกไม้เมืองหนาวและต้นไม้ที่ผลิดอกในช่วงฤดูใบไม้ผลิ

ภาพที่ 18 สวนในเมืองเขตร้อน เช่น สวนที่จัดออกแบบใช้ศิลปะบอนไซและไม้กระถางเข้าช่วยที่ประเทศเวียดนาม และสวนในเมืองที่เต็มไปด้วยสีสันของดอกไม้เมืองร้อนที่ปลูกได้ในบางช่วงฤดูแทรกเข้ากับอาคารและสถานที่ของคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มทร. ตะวันออก

9. สวนในเมือง (City Garden)

สวนในเมือง เป็นสวนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน รอบตึกอาคารหรือพื้นที่สาธารณะภายในเมือง การจัดสวนข้างทางเดิน ข้างถนนหนทาง หน้าอาคารสถานที่สำคัญ ช่วยให้ภาพลักษณ์ของเมืองดูสวย และรวมถึงเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

Rooftop Garden

10. สวนบนคาบฟ้า (Rooftop Garden)

นอกจากพื้นที่รอบนอกอาคารที่สามารถปลูกพืชได้แล้ว พื้นที่ในอาคารหรือบนคาบฟ้าของตึกก็สามารถใช้ในการปลูกพืชได้เช่นกัน เนื่องจากมีแสงแดดที่ใช้สำหรับการปลูกพืชที่ดี พืชที่ปลูกอาจเป็นพืชตกแต่งอาคารใช้เป็นสวนบนอาคารในการพักผ่อนของคนทำงานในอาคารได้ หรืออาจใช้ในการปลูกผักหรือพืชผลที่เป็นอาหารได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการปลูกด้วยดินหรือน้ำก็ตาม

ภาพที่ 19 สวนบนคาบฟ้าอาคารศาลากลางจังหวัดเมืองในฟูคูโอกะ, ประเทศญี่ปุ่น

ภาพที่ 20 การปลูกพืชทานได้บนคาบฟ้าของสาขาวิชาวิศวกรรมเกษตรและเทคโนโลยี, คณะเกษตรศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติ มทร.ตะวันออก

อาหาร

ประชากรอาศัยอยู่จำนวนมาก มีความต้องการอาหารและการขนส่งและการหามาได้ของอาหารมีค่อนข้างสูง ดังนั้นการปลูกพืชทานได้ในพื้นที่เมืองอาจจำเป็นต้องแทรกอยู่ในอาคาร บ้านเรือน แม้กระทั่งในซูเปอร์มาร์เก็ต

ภาพที่ 21 การปลูกพืชผักในระบบปิดแบบไฮโดรโปนิกส์ในซูเปอร์มาร์เก็ตแห่งหนึ่งในห้างสรรพสินค้า

นอกจากอาหารในเมืองแล้วบางคนอาจรู้จักกับอาหารเสริมในกลุ่มสารสกัดจากพืชที่มีไฟโตเคมิคอล (Phytochemi-

cal) ที่ดีต่อสุขภาพ เช่น ถั่งเช่ามีสารสำคัญบำรุงโลหิตและการไหลเวียนของโลหิต เนื่องจากมี adenosine cordycepin และ cordycepic acid หรือในฟ้าทะลายโจร มีสารสำคัญ Andrographin และกระชายขาว มีสารสำคัญ Pinostrobin กับ Panduratin A ที่ช่วยต่อต้านโรคระบาด Covid-19 เป็นต้น ในการสกัดสารสำคัญจำเป็นต้องมีการปลูกพืชให้มีปริมาณมากพอต่อการสกัดสาร หากมีพื้นที่ในการสร้างโรงเรือนอยู่จำกัด การปลูกพืชในอาคารอาจใช้ **ระบบการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue culture)** เข้ามามีบทบาทส่งเสริมการผลิตพืชและการผลิตอาหารเสริมเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน

"อาหารคนเมือง
กับ Plant
Factory"

ภาพที่ 22 การปลูก
บัวในระบบเพาะเลี้ยง
เนื้อเยื่อเพื่อขยายพันธุ์
บัวสายที่สถาบันบัว
ราชมงคลตะวันออก
มทร.ตะวันออก

เทคโนโลยีการปลูกพืชผัก

ผักอินทรีย์ (Organic Plantation)

ผักอินทรีย์ คือผักที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เป็นธาตุอาหาร เช่น มูลสัตว์ที่เลี้ยงแบบอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นต้น และการจัดการโรคและแมลงด้วยชีววิธีหรือสารชีวภัณฑ์ เช่น เชื้อต้านโรคพืชไตรโคเดอร์มา และบีบเวอร์เรีย เป็นต้น การปลูกผักสามารถปลูกในแปลงดิน หรือในถุงแยกต้นพร้อมจำหน่ายก็ได้

ภาพที่ 23 การปลูกผักอินทรีย์ในถุงแยกต้นพร้อม
จำหน่าย

การปลูกผักแนวตั้ง (Vertical Plantation)

การปลูกผักแนวตั้ง เป็นการใชโรงเรือนที่มีพื้นที่จำกัด ใช้การปลูกพืชผักที่ยกชั้นสูงขึ้นไปในแนวตั้ง มีการหมุนเวียนชั้นปลูกพืชขึ้นไปรับแสง และลงมาจุ่มสารละลายน้ำและแร่ธาตุในการเพาะปลูกวัสดุปลูกอาจใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ เช่น เพอร์ไลต์ (Perlite) และเวอร์มิคูไลต์ (Vermiculite) ซึ่งอาจช่วยลดปัญหาโรคและแมลงที่มากับดินได้ เป็นต้น

ภาพที่ 24 การปลูกผักสลัดด้วย Vertical Plantation ใช้วัสดุปลูกบนรางปลูกที่มีการหมุนเวียนขึ้นและลงมาจุ่มรับน้ำพร้อมสารอาหารในการเจริญเติบโต

การปลูกผักเฉพาะทาง (Vegetable for Patient)

การปลูกผักเฉพาะทาง เป็นการปลูกผักเพื่อปรับสารโภชนาการในผลผลิตผักในทางใดทางหนึ่ง เช่น ผักสำหรับผู้ป่วยโรคไต จำเป็นต้องมีธาตุโพแทสเซียมที่น้อย เนื่องจากผู้ป่วยโรคไตไม่สามารถขับโพแทสเซียมออกจากร่างกายได้ เกิดภาวะความดันโลหิตสูงและหดรัดหรือเสียชีวิตได้ ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นมีการผลิตผักสำหรับผู้ป่วยโรคไตด้วยระบบปลูกไฮโดรโปนิกส์ และการศึกษาวิจัยพบว่าช่วงความยาวคลื่นของแสงมีผลต่อการสะสมปุ๋ยโพแทสเซียมที่พืชใช้ในการเจริญเติบโตและสะสมในเนื้อเยื่อด้วย

ภาพที่ 25 การปลูกผักเฉพาะทาง เช่น ผักสำหรับผู้ป่วยโรคไต โดยการควบคุมปุ๋ยในสารละลายและการให้แสงในการปลูก โดยสาขาวิศวกรรมเกษตรและเทคโนโลยี คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มทร. ตะวันออก

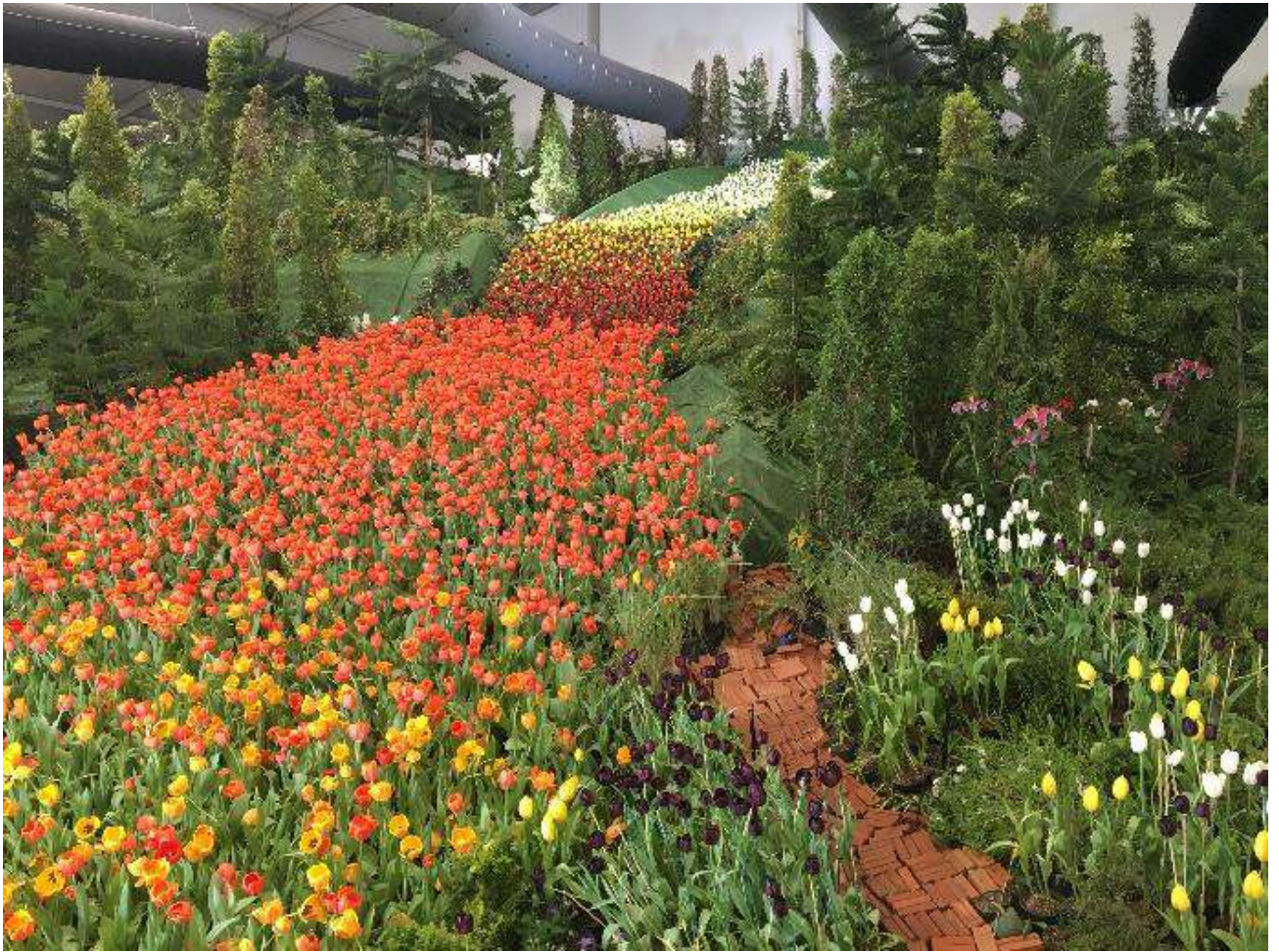
ภาพที่ 26 การปลูกพืชลดการใช้น้ำด้วยฟิล์มโพลีเมอร์ที่น้ำซึมผ่านได้ (ที่มา: BBC news, 8 ตุลาคม 2562)

การปลูกพืชด้วยหลักการลดการใช้น้ำ (Water Reducing Technology)

การปลูกพืชด้วยหลักการลดการใช้น้ำ เช่น ในประเทศญี่ปุ่นมีการทำแปลงเกษตรในดินที่มีการเสริมอุปกรณ์รวบรวมน้ำกลับมาใช้ในการปลูกพืชผักอีกครั้ง ลดการชะของน้ำละลายลงไปในดินและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำให้สูงขึ้น หรือการพัฒนาแผ่นไบโอฟิล์มเพื่อใช้คลุมสารละลายปุ๋ยน้ำในระบบไฮโดรโปนิกส์ในการปลูกผัก ซึ่งช่วยลดการระเหยของสารละลายน้ำ และช่วยเลือกผ่านสารอาหารเฉพาะที่พืชต้องการได้ เป็นต้น

การปลูกพืชเมืองหนาวในเขตเมืองร้อน (Temperate Plant Factory)

การปลูกพืชเมืองหนาวในเขตเมืองร้อน จากสภาพอากาศของประเทศไทยเป็นเขตเมืองร้อนที่สามารถใช้เทคโนโลยีการนำความเย็นเหลือใช้จากการแปรสภาพก๊าซธรรมชาติหรือ LNG ในอุตสาหกรรมกลับมาใช้ปลูกพืชในโรงเรือนปิดขนาดใหญ่ที่มีระบบทำความเย็นได้ ทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือฟาร์มปลูกดอกไม้รวมถึงผลไม้ เช่น สตรอเบอร์รี่ ไม้ผลเมืองหนาวได้ในเขตเมืองร้อน

ภาพที่ 27 การปลูกพืชไม้เมืองหนาวในเขตเมืองร้อนในจังหวัดระยอง ประเทศไทย

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณสาขาวิชาวิศวกรรมเกษตรและเทคโนโลยี สาขาวิชาออกแบบและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ ม.เทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จ.ชลบุรี และขอบคุณภาพจากสถานที่ต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

1. ธนาศรี สัมพันธ์รักษ์ เพ็ชรยิ้ม. 2562. สวนบำบัด: Garden Therapy. สำนักพิมพ์บ้านและสวน, ตลิ่งชัน, กรุงเทพฯ. 130 หน้า.
2. วรภัทร อัครนิยกุล. 2563. mini garden สร้างสรรค์สวนจ๊วด้วยตัวเอง. สำนักพิมพ์บ้านและสวน, ตลิ่งชัน, กรุงเทพฯ. 144 หน้า.
3. ฟ้าติมา คามาทา. 2562. ญี่ปุ่นปฏิวัติการเกษตรปลูกพืชโดยไม่ใช้ดินและเกษตรกร เพิ่มความมั่นคงทางอาหาร. บีบีซี นิวส์ บราซิล โตเกียว, 8 ตุลาคม 2562.

กองบรรณาธิการ

คณบดีคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

รองคณบดีฝ่ายบริหารและแผน

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและกิจการพิเศษ

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายงานฟาร์ม

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายแนะแนว ประชาสัมพันธ์และกิจการพิเศษ

หัวหน้าสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช

หัวหน้าสาขาวิชาสัตวศาสตร์

หัวหน้าสาขาวิชาประมง

หัวหน้าสาขาวิชาเทคโนโลยีภูมิทัศน์

หัวหน้าสาขาวิชาวิศวกรรมเกษตรและเทคโนโลยี

หัวหน้างานกิจการนักศึกษา

หัวหน้าสำนักงานคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

นายชูชัย เชี่ยวชาญ

คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ

43 ม.6 ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

Website: <http://agri.rmutto.ac.th/>

Facebook: <https://www.facebook.com/AGRI.RMUTTO/>

โทร. 089-2454388

